

luklar dergiye süreklilik kazan- dırması. Ne var ki dostluklar bir dizi yönelişlerin çok silik bir iz- düşümünden başka ortaklıklar taşımadığından dergi 'demokratik' bir Babil Kulesi'ni andırabiliyordu. Bir parti ya da grup der- gisi olmadığından bu doğal gö- zükülebilirse de hiç değilse yaşa- nan, irdelenen olaylar, konular üzerinde bir doğrultu birliği gerekliydi. Oysa bir doğrultu sap- tması dahi yoktu. Belki de böy- lesine kıdemli bir derginin Tür- kiye'deki yapısal hızla değişime ayak uyduracak bir dümen kır- ması da mümkün değildi. Hemen şunu da belirtelim ki böyle bir tavır takınan dergiler de yaşaya- madı. **Yeni Ufuklar**'ın esas soru- nu ise tüm dergiler gibi yeni okuyucular edinmemesi diğer bir deyişle yeni okuyucular için bir çekim alanı olamamasıydı.»

Nitekim az önce andığım **Var- lık ve Türk Dili** belli bir doğrultu- yu sürdürdükleri, temel bir iki ilkede anlaşmış bir yazar kad- rosuna dayandıkları için vardır- lar. Bu dergilerde Yaşar Nabi' ye ters düşen ya da TDK'nun ilkeleriyle çatışan bir yazıya raslayamazsınız.

Ayrıca öncülük iddiasıyla çı- kan dergilerin de öncülükleri artçılığa dönüşünce battıklarını görüyoruz. Belli bir görüş çevre- sinde toplanan yazar-çizerin çı- kardığı dergilerin uzun ömürlü olmamasının nedeni de üç aşığı beş yukarı aynı. Önce dergiye çı- karanlar arasında görüş ayrılıkları başlamış, tutarsızlıklar bir- birini izlemişse okur dergiye al- mamakla niçin suçlu olsun?

OSMANLI TARİH ARŞİVİ

Bu adı taşıyan bir başka der- gi ise Ocak 1977'de çıkmaya başladı. Derginin amacı şöyle belirtiliyor bu ilk sayıda: «Amaç- larımızı kısa ve uzun vadeli ol- mak üzere ikiye bölebiliriz. Ya- bancı araştırmacıların Türkiye' de güç bulunan bazı süreli ya- yınlarda neşrolunmuş Osmanlı tarihiyle ilgili çalışmalarını Türkçeye aktararak daha geniş bir okur kitlesine taktim etmenin faydalı olabileceği kanısındayız. (...) İkinci ve uzun vadeli ama-

cımız iddialı olduğu kadar geniş bir işbirliği gerektirir: Genç araş- tırmacıların çalışmalarına yer vermek suretiyle, Üniversite ve Fakülte dergileri yanısıra, daha geniş bir okur kitlesine hitabe- den bir ihtisas dergisi yaratmak azmindeyiz.»

Dergide yer alan beş yazının beşi de çeviri. Yazı başlıklarını sıralayalım: «Osmanlı Loncala- rının Yapısı ve Osmanlı Sosyal Tarihindeki Önemi, Levant Böl- gesinde İngiliz Ticareti, İkinci Mehmedin Dahili Siyaseti Üzeri- ne, Osmanlı Feodal Düzeni Üze- rine Bazı Ortaçağ Balkan ve Bi- zans Kurumlarının Etkileri, Ce- zayirde Osmanlıların Din Siya- seti.»

Bu yazılardan birincisiyle üçüncüsünü okuyabildim ancak. Her yazı ayrı bir dikkat, ayrı bir hazırlık gerektiriyor çünkü. Os- manlı loncalarıyla ilgili yazı Gabriel Baer'in. Kudüs'de yayımla- nan **Proceedings of the Israel Academy of Sciences and Hu- manities** adlı dergiden alınmış. Yazıda Osmanlı loncalarının ör- gütleniş biçimi, nitelik ve önem- leri inceleniyor. Yalnız araştırmacı- nın kimi kavramları yanlış değerlendirilmesinin konuya yak- laşımını olumsuz yönde etkile- diği ve onu tartışılabilir yargıla- ra götürdüğünü görüyoruz. Gabriel Baer fütüvvet birliklerinin mes- lek loncaları olmadığını, lonca- larla «sufi tarikatlar arasında» güçlü bağlar bulunmadığını öne sürüyor. Sonra da loncaların yükselme ve gelişmesinin 18. yüzyılda başladığını söylüyor. Loncalarla fütüvvet arasında bağ kuranların terminolojik bir yanlışla düştüklerini de ekliyor. Ama bir sayfa sonra dericiler loncası reisine «Ahi Baba» de- nildiğini söylerken düştüğü ce- lişkinin farkına bile varmıyor.

Şimdi kısaca bir iki kaynağa göz atalım:

Mustafa Akdağ, **Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihinde** (c. I, s. 17-19) daha 13. yüzyılda Anadolu'da iş hayatının «işlenen eşyanın cinsine göre sıkı kaide- lere tâbi birtakım lonca-korpo- rasyon'lara» ayrıldığını belirtir. Kaynak olarak da Mevlana'dan,

İbni Battuta'dan, İbni Bibi'den yararlanır. Yine Akdağ'ın bu ko- nuda ana kaynak olarak işaret ettiği Abdülbaki Gölpınarlı'nın «İslâm ve Türk İllerinde Fütüv- vet Teşkilatı ve Kaynakları» (**İk- tısât Fak. Mec.**, c. 11, s. 1-4, 1949-50) başlıklı makalede fütüvvetin tarihçesinin Abbasoğul- ları ve Selçuklular dönemine ka- dar çıkarıldığını görürüz. Gölpı- narlı, fütüvvet ile mezhepler ve tarikatlar arasındaki ilişkiyi de saptadığı bu makalesinin «Fütüvvet ve esnaf teşkilatı» bölü- münde şu yargıya varır: «...Fütüvvet ehlinin sanat teşkilatını benimsemesi, yahut daha doğru- su sanat ehlini teşkilatlandırma- sı, pek eski devirlerden ve bel- ki de Sasanîler zamanından iti- barene başlar.» (s. 88). Sonra da Velîyeddin Efendi kütüphanesi- ndeki bir Fütüvvetname'den yola çıkarak esnaf zümrelerini ve pir- lerini sıralar. «Esnaf zümreleri- de teşkilat» ara bölümünde de Gabriel Baer'in verdiği bilgileri kısaca özetler. İşin ilginç yanı, Gölpınarlı'nın loncaların çözülü- şünü, «yerli küçük sanatlarla el tezgahlarının yerini Avrupa bü- yük sanayileyle fabrika mamulle- rinin» almasına bağlamasıdır.

Prof. Neşet Çağatay'ın 1974'te yayımlanmış «Bir Türk Kurumu Olan Ahilik» adlı araştırmasın- da da hemen aynı düşüncelerin öne sürüldüğünü görürüz. Çağatay, «ahilik»i şöyle tanımlar: «Ahilik, tarihi ve sosyo-ekonomik zorunlukların ortaya çıkar- dığı bir Türk esnaf birliği kuru- luşudur.» Ahiliğin Osmanlı sos- yal hayatını düzenlemedeki rolü- nü de şu noktalarda toplar: 1) Meslekî örgütlenmeyi sağlamış- tır. 2) Üretici-tüketici çıkar iliş- kilerini düzenlemiştir. 3) Şehir- lerden köylere, dağ başlarına ka- dar yayılan «bir zavıye yani, top- lantı ve konuk evleri örgütü» kurarak sosyal hayata katkıda bulunmuştur. 4) Bazı şehir ve kasabaların yönetim işlerinde devlete yardımcı olmuştur.

Daha başka kaynaklardan da söz edilebilir. Sözgelisi Fuat Köprülü'nün **Osmanlı İmparator- luğunun Kuruluşu** adlı kitabın- da fütüvvet ehline önemlice bir

yer ayırdığını görürüz. Diyece- ğim, Gabriel Baer'in kaynakları- nın sınırlı olduğu, kimi kavram- ların araştırmacıyı yanılttığı gö- rülüyor. Hele «lonca» kelimesine 18. yüzyıldan önce raslanmadığı- nı söyleyerek, bunu loncanın da- ha önce mevcut olmayışına ka- nit sayması bilimsellikle pek bağ- daşmıyor.

Yine de sonuç olarak Batılı araştırmacıların Osmanlı tarihi üzerine çalışmalarının Türk oku- runa sunulması, hem değişik malzemenin değerlendirilmiş ol- ması, hem de konulara farklı yaklaşımların getirilmesi açısından önem taşıyor. Araştırmacı- larla öne sürülen düşünceler doğru da olabilir, yanlış da. Ver- rileri, sunulan malzemeyi değer- lendirmek bizim elimizde. Sözge- lişi, Fuat Köprülü'nün verdiği ki- mi sonuçlar, yaptığı yorumlar da yanlıştır. Ama getirdiği mal- zeme önemlidir ve bu malzeme olmadan, özellikle Anadolu'nun 13-15. yüzyıllardaki sosyo-ekonomik yapısını değerlendirmek zor- dur.

Osmanlı Tarih Arşivi dergisi de teorik bir yaklaşım getirmek iddiasında değil zaten. Bir boş- luğu doldurmak amacı. Üstelik önemli bir boşluğu. Bu nedenle sürekli olmasını dilediğimiz bir dergi. Günümüzü açıklayabil- mekle mümkün çünkü.

ATILLA ÖZKIRIMLI

«TÜRKİYE'DE DEVLET- TARIM İLİŞKİLERİ 1923-50» ÜZERİNDE

F. Birtek ve Ç. Keyder'in ince- lemesi (**Birikim**, Aralık 1976), gere- rek Türkiye ve gerekse sosyo- ekonomik yapı açısından Türki- ye'ye benzeyen ülkeler ile ilgili çok önemli bir konuyu ele al- yor: **Kendisinden önce gelişmiş olan ülkelerin (kapitalist ve sos- yalist) varolduğu bir dünyada, kapitalistleşme sürecinde bulu- nan azgelişmiş ülkelerde çeşitli sınıf ve tabakalar arasında ku- rulan ittifak ve koalisyonlar.** Sö- zünü ettiğimiz inceleme, konu-

yu, bu çerçeveye oturtmuyor, ve bu genellikte de değil. Bu genel konunun bir alt bölümü ile ilgi- li: Türkiye'de 1923-50 arasında tarım kesiminde meydana gelen değişmeler ve devlet ile çeşitli köylü tabakaları arasındaki iliş- kiler.

Bu çalışma, bizce, konu edin- diği süreç ve ilişkileri açıkla- mada yetersiz kalıyor. Bunun nedeni, kullanılan «kavram boh- çası»nın konunun açıklanması için yeterli olmaması, ve yazar- ların, yöntem konusunda gerekl- i hassasiyet ve özeni gösterme- meleridir. Farklı sorunsallar içinde üretilmiş kavramların mekanik bir şekilde birleştirilme- leri bir kavram kargaşalığı ya- ratmakta ve sözü edilen süreci anlamamızı güçleştirmektedir. Yöntem sorununun önemini vur- gulamak için, aşağıda, çalışma- nın ayrıntıları üzerinde hiç dur- mayıp, sadece, yöntemle ilgili eksiklikleri üzerinde duracağız.

Bunu yapmadan önce, çok uzun olan bu incelemenin ama- cını ve bulgularını özetlemek yararlı olacaktır. Yazarların ce- vap aradığı soru şu: «Başarılı bir kurtuluş savaşına önderlik eden», «vatandaşların ekonomik koşullarını düzelten», «geçmişte siyasal katılımın sınırlı olduğu bir siyasal düzene daha fazla katılma sağlayan», «sanayileş-meyi geliştiren» ve «köylünün vergi yükünü hafifleten» CHP'nin 1950 seçimlerini kaybetme- sinin en önemli sebebi nedir? Yazarların bulduğu cevap şu- dur: «Başlangıçta devlet tarafın- dan beslenen» ve «devlete tem- mel desteği veren» orta çiftçi- lerin, devletin güttüğü iktisat poli- tikasından dolayı, 1939'lardan sonra «yabancılaşması» ve CHP'yi desteklemekten vazgeç- meleridir. 1920'lerde devlet bü- yük çiftçilerle ittifak halindedir. Çünkü, Kurtuluş Savaşında dev- lete yardım etmişlerdir ve savaştan sonra da uluslararası piya- sa ile bütünleşmiş olduklarından fazla miktarda artık üretmekte ve ekonomik bakımdan güçlü durumdadırlar. Fakat, 1929 Buhranı büyük çiftçilerin ekonomik gücünü azaltıyor, ve bu da dev-

letle olan ittifaklarını yıkıyor. Buhrandan sonra, devletin, ken- dine-yeterli (otarşik) bir ekono- mik politika izlemesi, sanayileş- me zorunluluğunu doğuruyor ve bunun için de tarımdan artık transferini gerekli kılıyor. Bu transferi sağlamak için, devlet, orta çiftçileri kendine yeni müt- tetik olarak «seçiyor». Devlet, ürettiği buğdayın fiyatını des- teklilikle bu sınıfı güçlendiriyor. Fakat, diğer yandan da iç ticaret hadleri ve vergi politika- sı ile ürettikleri artığı devlet sa- nayisine transfer ediyor. Orta çiftçiler daha fazla artık üret- tikçe pazara daha çok bağlı olu- yor ve fiyat hareketlerine karşı duyarlı oluyorlar. İkinci Dünya Savaşı iç ticaret hadlerini iyice tarım aleyhine bozuyor. Buna tepki olarak da, orta köylüler, buğdayı karborsada satmaya başlıyorlar. Transfer ettiği artı- ğın azalmasını önlemek için, devletin yeni bir tarım vergisi koyması, «orta çiftçiye devletle olan ittifakına kesin olarak ya- bancılaştırıyor». Böylece, orta çiftçiler, alternatif bir politik güç olan büyük çiftçilerle birleşip, 1950'de CHP'yi iktidardan düşü- rüyorlar. Başlangıçta, pazardan bağımsız ve apolitik olan orta çiftçiler, CHP'nin buğday politi- kası ile artık üretir hale gelmiş ve pazarla ilişki kurarak, kendi- ne-yeterli sanayileşme için gerekl- i artığın kaynağı olmuştur. CHP, bu başarılı politikanın kurbanıdır. Çünkü, pazara açıl- dıkça orta çiftçiler politize ol- muşlar ve çıkar çatışmasına düştükleri CHP'yi iktidardan düşürmüşlerdir. CHP'nin iktidar- dan düşmesini engelleyecek iki politika vardı ve yazarlara göre CHP'nin bu politikaları izlemesi olanaksızdı. Bu politikarlardan birincisi, CHP yöneticilerinin, 1946'da hazırlanan Çiftçiyi Top- raklandırma Kanunu aracılığı ile yoksul çiftçilerle ittifak kurma- ları idi. Böyle bir ittifakın kuru- lamamasında rol oynayan en önemli etmenler, partinin «sınıf- sız-milliyetçilik ideolojisi» ve «or- ta sınıf tabakanın genişliği» ile yoksul çiftçilerin belirli bir ar- tık ile böyle bir ittifakı destek-

liyecek güce sahip olmamaları idi. İkinci politika ise, devlet sektörü yolu ile sanayileşmekten vazgeçmekti. Fakat böyle bir amaç da «CHP'nin esas dayanağını tehdit edecekti». Çünkü, sanayileşmeden vazgeçildiğinde, ekonominin bağımsız gelişmesi, devletçilik aleyhine özel sektörün güçlenmesine yol açacaktı.

Kısaca özetlediğimiz bu analize karşı, gerek yazarların yaklaşımı ve gerekse belli tarihî olguları yorumlamaları açısından çok çeşitli itirazlar yapılabilir. Bizim görüşlerimiz, yukarıda da değindiğimiz gibi, sadece yaklaşımla ilgili olacak.

1. Devlet ile çiftçi tabakaları arasındaki ilişkiyi inceleme amacıyla olan bir çalışmanın sıhatli bir devlet teorisine dayanması gerekir. Yazıda, çalışmanın nasıl bir devlet teorisine dayandığı anlatılmıyor. Fakat, yazının hemen her paragrafından ve genel yaklaşımından, zımnî olarak, nasıl bir devlet teorisine sahip olduğunu çıkarmak güç değil. Yazının sonuna doğru, «Toplumsal değişme koşulları altında, devletin, hâkim sınıfın yürütme organı olmadığı...» savı var. Söz konusu devrede, devrin niteliğinden dolayı, devletin görece özerkliğinin çok güçlü olduğu da iddia edilmediğine göre, devletin, nihai olarak, hâkim sınıfların bir hakimiyet aracı olduğu ve yapısının da sınıf mücadelesi ve ittifaklarının aldığı şekle göre belirlendiği türde bir yaklaşım tamamen reddedilmiş oluyor. Bizim metinden çıkardığımız devlet teorisi şudur: Yazarlara göre devlet, toplumsal sınıflardan bağımsız, «genel ekonomik hedeflere ulaşmakta sınırlı rasyonellik çerçevesi içerisinde hareket eden», «merkezîyetçi-modernleşmeye taraftar olan», politikalarını «uzun hedefli politikalarla göre değil, sınıma-yanıma ile, birbirinden bağımsız adımlar» olarak saptayan «bürokrasinin hâkim olduğu» bir kurumdur.

Devletin toplumsal sınıflardan bağımsız olduğu temeline dayalı bir yaklaşımla da, tarımın gelişme sürecini ve devlet-tarım

ilişkilerini anlamak imkânsız olur. Yazıya konu olan sorun, ancak, var olan uluslararası konjonktürde ve az gelişmişlik şartlarında kapitalistleşme sürecinde olan Türkiye çerçevesine oturtulduğunda ve sınıf hakimiyeti temeline dayalı bir devlet teorisi yardımı ile, anlamlı bir şekilde incelenebilir.

Bu yüzyılda Türkiye'de, herhangi bir sosyo-ekonomik süreci kapitalistleşme sürecinden bağımsız olarak açıklamak olanaklı değildir. Kapitalistleşme sürecinin gerekli kıldığı sermaye birikimini sağlamak için, devletin nihai olarak hâkim sınıflar tarafından, gerekli kaynakları yaratıp kendilerine transfer eden bir araç olarak kullanılması doğaldır. Bu transfer sadece fiyat ve vergi politikaları ile değil, fakat gümrük duvarları ile yaratılan monopol rantı ve devletin piyasada satınalıcı olmasından doğan müteahhith kârları yolu ile de yapılmaktadır.

2. Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişmesinde çok önemli bir dönüm noktası olan 1950 olgusunu ancak, yukarıda işaret ettiğimiz gibi geneli bir yaklaşımla anlamak mümkündür. Yazarlar, bu olguyu orta çiftçilerin seçim davranışları gibi dar bir çerçeve içerisinde açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu yaklaşımın kapsamının darlığı yanısıra, içeriğinin de pek tutarlı olduğu gözükmemektedir. Çünkü, CHP seçimi orta çiftçilerin desteğini kaybettiği için kazanamadı demek orta çiftçilerin başlangıçta CHP'yi desteklediğini savunmak demektir. Yazarlar bunu kanıtlamayıp, sadece buna inandıklarını ifade etmekte yetiniyorlar. Böyle bir inanca dayanarak önermelerde bulunmak, yazarların, yöntem konusundaki özensiz ve gevşek tutumlarının bir sonucudur.

Türkiye'de, gerçekten bir bilgi üretme süreci başlamıştır. Yöntem konusunda gerekli hassasiyet ve özen gösterilmezse, zaten gecikmiş olan bu gelişme daha da gecikecektir. Bizim bu notta temel amacımız, F. Birtek

ve Ç. Keyder'de gördüğümüz bazı eksikliklere değinerek dikkatleri yöntem sorununa çekmektedir.

FAHRETTİN YAĞCI

DERS KİTAPLARI OLAYI

Liselerde okutulmak üzere Millî Eğitim Bakanı'nın özel olarak hazırladığı kitaplar, geçen ayların en çok tartışılan konularından biriydi. Şu sıralarda genel olarak kamuoyunun bu konuya ilgisi azalmış görünüyorsa bizzat öğrencilerin tepkisi devam etmekte ve yaygınlaşmaktadır.

Kitaplar konusunda kamuoyunun ilgisinin azalması, bu konuda daha ayrıntılı, geniş bir kampanyaya girişmemesi, Millî Eğitim Bakanı'nın daha ilk anlarda attığı adımların uyandırdığı zafer duygusuyla ilgili. Kitaplar ile verilmek istenen faşist ideolojinin dolaysızca tepkiyi davet eden bazı pasajlarının çıkarılacağı, bu bölümlerin okutulmamasına dair verilen söz ve ayrıca kitaplardan sorumlu bazı görevlilerin uzaklaştırılmaları, bu zafer havasının doğmasına yeter oldu.

Şüphesiz bu bir geri adımdı, ama acaba bu kitaplar ile faşist ideolojik kampanya yalnızca bir adım mı atmıştı ve atılan bu adım sırf bakanın çıkarılacağını söylediği pasajlardan mı ibaretti? Eğer böyle olsaydı faşist kampanyanın attığı bir adımın geri aldırıldığı düşünülüp saldırıyı önlemiş olmanın da bir zafer sayılacağı düşüncesine varılabilir.

Bu bakımdan kitaplar konusunun tümü gözönüne alınırsa zaferin halen faşist ideoloji yanlılarında olduğu sonucuna varabiliriz.

Sosyalist ve demokrat kamuoyu konunun önemini yeterince kavramamış görünüyor. Hatta şu söylenebilir ki kazanıldığı sanılan zafer, geri aldırıldığı varsayılan adım bile aslında faşist ideolojiye yaramıştır. Çünkü üzerinde fırtına kopan pasajlar, bü-

tün kitap boyunca tutarlı biçimde işlenen faşist ideolojinin gerçek temelini, insanlığın oluşturduğu temel değerlere karşı olma niteliğinin çıplakça uç verdiği yerlerdi. Bu pasajlar çıkarılmakla faşist ideolojinin mahrem yanı örtülmüş olmaktadır. Ve şimdi bu ideolojinin sindirildiği metinler, genç insanların oluşum halindeki düşüncelerine daha rahatça etki yapabilir hale getirilmiştir.

Söz konusu çıplaklıklara karşı yürütülen kampanya, faşist ideoloji burada kulağından tutulup boylu boyunca gün ışığına çıkarılabilecekken adeta kafasını iyice içeri sokması ikaz edilerek yürütüldü. İşçilerin doktorlara göre «şerefsiz» olduğunu söylemekle sanki faşist ideoloji terbiye sınırlarını aşmıştı. Sözü geri aldı, «hakaret» kâğıt üstünde silindi. Bütün burjuva partiler bin bir övücü sözle bu «hakaret»e katılmadıklarını ilân ettiler. Hele bay Feyzioğlu işçilere diledikleri kadar şeref bağışlamaya hazırды. Bugüne kadar «huzur» için az çırpınmamış olan Feyzioğlu, şeref sorunu sınıfsal hiyerarşinin radikal bir eleştirisi üzerinde tartışılmadığı ve bu sözle asıl anlatılmak istenen şeye dokunulmadığı sürece en belagatlı cümlelerini döktürmeğe hazırды.

Gerçi toplumu şereflilik açısından sıralayan kitabın yazarları, ana düşüncelerini geri almadılar. Sözlerinin doğruluğunda ısrar ettiler. Onlar şeref sözünü tıpkı Bay Başbuğ'un toplumda herkesin haddini bilmesi gerektiği temel fikri doğrultusunda kullanmışlardı. Şeref, sınıfsal hiyerarşiyi, toplumsal görevler arasındaki hiyerarşik düzeni ifade ediyordu. Yani bir işçi, işçi olarak ne yapıyorsa onunla sınırlı kalmalı ve işçi olmanın «büyük meseleleri» anlamak için gerekli akıl yeteneklerden yoksun olmak anlamına geldiğini edebince bilmeliydi. Kendisinin de bir «doktor» kadar akli yetilere sahip olabileceğini düşünmek saçmalığına, bu çizmeden yukarı çıkmak» girişimine asla meyil göstermemeliydi. İd-

raksızlığını, zavallılığını peşinen kabul etmişse ve kendisini muktedir büyüklerinin, yani sırasıyla ustabaşlarının, müdürlerin patronların ve fabrika yaşamı dışında da «kafalı adamlar» kategorisine giren avuktardan politikacıya kadar bir dizi bilgili adamın emrine ve hizmetine amade tutma sadakatını gösteriyorsa elbette onu da seveceklerdi. Büyükler ve derece derece bütün muteber sınıf ve zümreler merhametten yoksun değillerdir. Bütün zavallılara, akli birşeylere ermeyenlere gösterdikleri «babaca» şefkati ve acımayı onlara da göstereceklerdi. Örneğin çobanlar sürülerini ne kadar severler ve alıştırılmış kurt köpekleri bu sürüyü nasıl da korurlar. İşte işçiler koyun olduklarını ve çobanlarının ve çoban köpeklerinin erdemini idrak ederlerse onlara da koyunlara tanınan şeref ve itibar tanınacaktır elbet. Faşist ideolojinin onları büsbütün şerefsiz saymak gibi bir iddiası kesinlikle yoktur.

Altı «sosyal dilime» ayrılacak müstakbel milliyetçi toplumcu düzende —faşistler sınıf sözünü hiç sevmeyen— her sosyal dilime değişik gerekçelerle sunulan bir «şereflilik» tanınır. Bu «şeref»ten memnun kalmamak veya daha değişik bir «şeref»in söz konusu olduğu dilimlerle kendini özdeş saymak, hele hele bu «şerefler düzenini» reddetmek «haddini bilmemek»tir, düzen bozuculuğudur, komünizmdir. Bu bakımdan «şeref» teorisini güzelce işlemiş bulunan ve biri de Ortadoğu gazetesinin başyazarı doçent ünvanlı Erol Güngör olan kitap yazarlarının, işçilere «şerefsiz» demedikleri yolundaki açıklamalarını bu açıdan değerlendirmek, bize bir «faşist doğru»yu verir. Ve aynı zamanda faşist toplumsal ve siyasal düzenin belirleyici özelliğinin ne olduğu hakkında da aydınlatıcı bir uyarıcıdır bu.

Faşizmi sırf bir yönetim biçimi olarak gören ve gerekçesini de sömürü oranını artırmak, işçi sınıfının ekonomik taleplerini bastırmak gibi ekonomik ölçüt-

ler içinde düşünen anlayışlar için, gerek bu «sosyal dilim»ler tezi ve gerekse bununla tam bir uyum gösteren şereflilik —hiyerarşi— sıralaması görüşleri, üzerinde özellikle durulması gereken konular değil. Örneğin kitap yazarları şeref yerine diyalim sosyal itibar gibi bir deyim kullanmış olsalardı, belki de bu kadar gürültü kopmayacaktı. Olayın hakaret çerçevesi içinde ele alınması da bunu gösteriyor.

Bütün sınıflı toplum biçimleri, ezilen sınıfları sırf bir üretim aracı halinde tutabilmek ve onların «yüksek» toplumsal faaliyetlere ve özellikle en yüksek insanî eylem olan siyasete fiilen katılmaktan yoksun tutmak temeli üzerinde birleşirler. Kapitalizmde bu aslı özellik bütün yanlısamalara karşı doruk noktasına varmıştır. Sırf üretim faaliyetinin ihtiyaç duyduğu becerilere sahip olması istenen ve bu durumda olabilmesi için elden gelen her türlü araca başvurulmuş işçi sınıfına ve genel olarak emekçi sınıflara bu konularının değişmezliğini «ispat eden» ya da önkabul olarak verilen ideolojik, politik, moral kampanyalar, aynı zamanda onlara insanî yoksunluklara doğal olarak sahip oldukları yargısını yerleştirmek için de sürdürülür. Yüksek insanî eylemlere karşı bastırılmayan talepler, «millî ülkü»lerin gerçekleştirilmesi için araç olma, Başbuğların —ki özünde egemen sınıfın— «yüksek politika»larının nesnesi olma imkânı yüceltilerek saptırılmak istenir. Faşizm bu sonucu özelliğiyle kapitalizmin diğer politik ideolojik programlarından ayrılır.

Sınıflı toplum biçimlerinin sonuna gelindiği ve ezilen sınıflar bu kesin dönüşümü gerçekleştireme yolunda ilk zaferlerini kazandığı bir çağda, kendi toplumsal konularını korumak isteyen tüm mülk sahibi sınıfların ortak güdülerinde ifadesini bulan faşist siyasal hareketler doğdu. İşçi ve emekçi sınıflara, sınıflı toplum biçimleri içinde kendilerine tanınan konumun, sırf eko-